

Stichting Bureaus Jeugdzorg
Haaglanden/Zuid-Holland

Doorstromers en civiele crisis- plaatsingen

Twee groepen jeugdigen vergeleken

Stichting Bureaus Jeugdzorg
Haaglanden/Zuid-Holland

Doorstromers en civiele crisisplaatsingen

Twee groepen jeugdigen vergeleken

Inhoudsopgave

Voorwoord	5
1. Achtergrond	6
2. Opzet onderzoek	7
3. Kenmerken doorstromers	12
4. Vergelijking doorstromers en civielrechtelijke crisisplaatsingen	20
5. Samenvatting en conclusies	33
6. Aanbevelingen	36
Geraadpleegde bronnen	40

Voorwoord

Veelplegers zijn personen tegen wie in totaal meer dan vijf keer een proces-verbaal is opgemaakt. In de vier grote steden (Amsterdam, Rotterdam, Den Haag en Utrecht) zijn ze verantwoordelijk voor 30 procent van de geregistreerde en opgehelderde criminaliteit. Vrijwel alle meerderjarige veelplegers beginnen hun criminele activiteiten al als ze 12 of 13 jaar zijn. Jeugdige veelplegers vormen dus een risicogroep.

Via het Grote Steden Beleid is een nieuwe aanpak van veelplegers gestart. Een van de maatregelen die nodig zijn voor een effectieve aanpak is 'onderzoek naar de samenstelling van de huidige en toekomstige groep veelplegers om te kunnen vaststellen hoeveel veelplegers voor welke voorziening in aanmerking zouden moeten komen'.

Voor Bureau Jeugdzorg Haaglanden was dit mede aanleiding om een onderzoek te verrichten naar de achtergrond en problematiek van jeugdige veelplegers. In de regio Haaglanden worden ze doorstromers genoemd. In de eerste helft van 2005 is intern een dossieronderzoek verricht. De resultaten hiervan staan in dit verslag. Behalve een beschrijving van de kenmerken van de groep doorstromers bevat dit verslag ook een vergelijking met een andere groep jeugdigen, namelijk de jeugdigen in een crisissituatie die via een civielrechtelijke maatregel in een Justitiële Jeugdinstelling geplaatst zijn.

Het dossieronderzoek naar doorstromers is het tweede van een serie. De afdeling Onderzoek, Ontwikkeling en Opleiding (O³) van Stichting Bureaus Jeugdzorg Haaglanden/Zuid-Holland wil de verschillende groepen cliënten van Bureau Jeugdzorg structureel in beeld brengen. Informatie over de verschillende doelgroepen geeft zicht op de hulpvraag van cliënten en kan aanwijzingen geven voor het beleid.

Emmy Berben
Januari 2006

1. Achtergrond

1.1 Inleiding

In Nederland zijn er op jaarbasis ongeveer 1.000 jeugdige veelplegers. Dit zijn jongeren van 12 tot 18 jaar tegen wie in totaal meer dan vijf keer proces-verbaal is opgemaakt. Ze komen relatief jong met de politie in aanraking. Veel van hen zijn bij de eerste keer pas 12 of 13 jaar oud. De overheid wil zoveel mogelijk voorkomen dat een jongere uitgroeit tot een (volwassen) veelpleger. Het vroegtijdig signaleren van risicofactoren is hierbij van groot belang. School en politie hebben hierbij een belangrijke rol. Ze 'zien' de problemen bij de jeugdige als eerste en kunnen hem doorverwijzen naar de jeugdzorg.

De overheid onderneemt allerlei acties om de criminaliteit van deze jeugdigen aan te pakken. Voorbeelden zijn het voorkomen van eerste delicten en het terugdringen van recidive onder jongeren. Ze vormen onderdeel van het programma 'Jeugd terecht'.

1.2 Toplijst

Elk half jaar wordt een regionale Toplijst samengesteld van jeugdige veelplegers. De jeugdigen op de Toplijst krijgen extra aandacht om escalatie van problemen te voorkomen. Het gaat om jongeren die vaak met justitie in aanraking komen en die dreigen door te stromen naar het criminele circuit. In de regio Haaglanden worden ze dan ook doorstromers genoemd.

In dit onderzoek zijn de gegevens verzameld van jeugdigen van de Toplijst voor de periode van 1 oktober 2004 tot 1 april 2005.

2. Opzet onderzoek

2.1 Vraagstelling en doel onderzoek

In het voorjaar van 2005 heeft de afdeling Onderzoek, Ontwikkeling en Opleiding (O³) van Stichting Bureaus Jeugdzorg Haaglanden/Zuid-Holland op verzoek van de directie een dossieronderzoek uitgevoerd naar de jeugdige veelplegers in de regio Haaglanden. Dit zijn de zogenaamde doorstromers. De bedoeling van het onderzoek is om de achtergrond en problematiek van doorstromers in de regio te beschrijven. Wanneer problematiek en hulpvraag bekend zijn, kan aangegeven worden welke zorg deze jongeren nodig hebben. In 2004 is een soortgelijk onderzoek uitgevoerd onder jeugdigen die op grond van een crisis via een civielrechtelijke maatregel in een JJI verblijven. De verwachting was dat de problematiek van beide groepen grote overeenkomsten vertoont.

De vraagstelling van het onderzoek is dan ook tweeledig:

- Wat zijn de achtergrondkenmerken en problemen van doorstromers in de regio Haaglanden?
- Wat zijn de verschillen en overeenkomsten in achtergrondkenmerken en problemen tussen doorstromers en jeugdigen die in een crisissituatie zitten en op grond van een civielrechtelijke maatregel in een Justitiële Jeugdinrichting (JJI) verblijven?

Bij de ontwikkeling van passend zorgaanbod kunnen de onderzoeksresultaten richting geven.

2.2 Instrument

De gegevens zijn aan de hand van een checklist verzameld. De checklist is ontwikkeld voor het eerder genoemde onderzoek naar civielrechtelijke crisisplaatsingen (Berben, 2005). De oorspronkelijke lijst is deels gebaseerd op

een landelijk onderzoek naar crisisgeplaatste jeugdigen in een Justitiële Jeugdinstelling (Boendermaker, Eijgenraam, & Geurts, 2004), waardoor regionale en landelijke gegevens vergeleken konden worden.

Voor het dossieronderzoek naar de doorstromers zijn enkele onderdelen uit de lijst weggelaten die alleen op de crisisplaatsingen betrekking hadden, zoals de reden voor plaatsing. Enkele vragen zijn toegevoegd die specifiek betrekking hebben op de groep doorstromers, zoals aard van de begeleiding.

Het grootste deel van de checklist is echter gelijk gebleven. Hierdoor kunnen beide groepen jeugdigen goed vergeleken worden.

De gegevens zijn ingevoerd en verwerkt met behulp van het statistische programma SPSS (Statistical Package for the Social Sciences). Voor de vergelijking van subgroepen (b.v. jongens en meisjes) is gebruik gemaakt van de chi²-toets. Als criterium voor de statistische significantie van verschillen is uitgegaan van $p \leq .05$. Dit betekent dat met een zekerheid van minimaal 95% gesteld kan worden dat de verschillen niet op toeval berusten.

2.3 Gehanteerde begrippen

Van alle jeugdigen is een aantal achtergrondgegevens verzameld, zoals geslacht, leeftijd en etnische achtergrond. Om de etnische achtergrond te bepalen is gekeken naar geboorteland van de jeugdige en de ouders. Is ten minste een van de ouders niet in Nederland geboren, dan heeft de jeugdige in het onderzoek een niet-Nederlandse achtergrond. Zijn beide ouders in hetzelfde land geboren (b.v. Marokko), dan is de etnische achtergrond van de jeugdige hiervan afgeleid (Marokkaans). Zijn de ouders afkomstig uit verschillende landen, dan heeft de jeugdige in het onderzoek een gemengde etnische achtergrond. Als zowel jeugdige als beide ouders in Nederland zijn geboren is aangenomen dat de jeugdige een volledig Nederlandse achtergrond heeft.

In de checklist zijn de problemen ingedeeld naar leefgebied of domein. In navolging van het landelijke onderzoek zijn de volgende domeinen onderscheiden: leefsituatie, gezinsrelaties en sociale relaties, gedrag, lichamelijke en geestelijke gezondheid, scholing en werk. Verder is ook de hulpverleningsgeschiedenis van de jeugdigen nagegaan. Deze geeft immers aan wat er al aan hulp verleend is en is indirect een maat voor de ernst van de problematiek.

De leefsituatie van de jeugdige heeft betrekking op de thuissituatie (wie woont er) en de problemen die zich bij de ouders kunnen voordoen. Hierbij gaat het zowel om zaken als financiën, huisvesting en werkloosheid als om psychische problemen van de ouders.

Bij gezinsrelaties en sociale relaties gaat het om hoe de diverse gezinsleden met elkaar omgaan, hoe het opvoedingsklimaat is en of mishandeling voorkomt.

Het gedrag van de jeugdige kan heel divers zijn. Binnen dit domein is nagegaan welke externaliserende problemen de jeugdige vertoont, bijvoorbeeld (kenmerken van) oppositioneel opstandig gedrag, antisociaal gedrag, weglopen en seksueel grensoverschrijdend gedrag.

Lichamelijke en geestelijke gezondheid heeft betrekking op lichamelijke problemen en psychische (internaliserende) problemen, zoals depressie, angsten en suïcidaal gedrag of zelfbeschadiging.

Binnen het domein scholing en werk is informatie verzameld over de dagbesteding van de jeugdige en eventuele problemen op school. Nagegaan is ook of de jeugdige intelligentieproblemen heeft. Deze zijn alleen genoemd, wanneer deze ook expliciet in het dossier genoemd zijn, b.v. in het verslag van het persoonlijkheidsonderzoek. Gebruikelijk is om een intelligentiequotiënt (IQ) van 85- 115 te hanteren voor normaalbegaafden. Bij

een IQ van (globaal) 70-85 spreekt men van een licht verstandelijke handicap. In de dossiers is het IQ meestal niet expliciet aangegeven. Problemen op dit gebied worden echter alleen genoemd, wanneer het IQ afwijkt van normaal. Doorgaans gaat het niet om hoogbegaafdheid, maar om een IQ dat lager is dan normaal. Het is aannemelijk dat het dan om een licht verstandelijke handicap gaat. Helemaal zeker is dit echter niet.

2.4 Onderzoekgroep

In de periode maart-april 2005 zijn de dossiers van doorstromers geïnventariseerd van jeugdige veelplegers, die worden begeleid door Bureau Jeugdzorg Haaglanden. De Toplijst voor de periode oktober 2004 tot april 2005 bestaat uit 144 jeugdigen. Van deze groep worden of werden er 134 begeleid door Bureau Jeugdzorg Haaglanden (BJZ). De dossiers lagen verspreid over de verschillende locaties. Het dossier van een jeugdige ligt namelijk op de locatie die de begeleiding verzorgt.

Voor de gegevensverzameling is gestart met de dossiers van lopende zaken. Op welke locatie de dossiers van afgesloten zaken lagen, is in de eerste periode van dataverzameling uitgezocht. Gezien de beperkte tijd die er was voor het onderzoek konden uiteindelijk niet alle afgesloten dossiers meegenomen worden in het onderzoek. In totaal zijn voor het onderzoek 112 dossiers geïnventariseerd, 105 van lopende en 7 van afgesloten zaken. Drie dossiers van lopende zaken waren op het moment van onderzoek niet beschikbaar.

Voor de leesbaarheid wordt de groep jeugdige veelplegers van de Toplijst in dit verslag de groep doorstromers genoemd. De groep jeugdigen die op grond van een civielrechtelijke maatregel in een justitiële jeugdinrichting is geplaatst wordt de groep crisisplaatsingen of crisisgeplaatsten genoemd.

Omdat er in de groep crisisplaatsingen significante verschillen zijn tussen jongens en meisjes, kunnen verschillen tussen de doorstromers en crisisplaatsingen te wijten zijn aan het geslacht. Alle analyses zijn dan ook twee keer uitgevoerd. De eerste keer zijn beide groepen in hun geheel opgenomen in de analyses en is getoetst of ze op achtergrond- en probleemkenmerken verschillen. De tweede keer zijn de analyses uitgevoerd voor alleen de jongens. Omdat zich onder de doorstromers maar drie meisjes bevinden, had het geen zin de meisjes uit beide groepen te vergelijken.

Over het algemeen is er weinig verschil in de resultaten van beide analyses. De resultaten voor de jongens afzonderlijk zijn alleen beschreven, voor zover ze afwijkende of aanvullende informatie opleverden.

3. Kenmerken doorstromers

In dit hoofdstuk worden de kenmerken van de groep doorstromers beschreven. Dit is het antwoord op de eerste onderzoeksvraag. In het volgende hoofdstuk komt het antwoord op de tweede vraag aan de orde. Dan worden de kenmerken van de groep doorstromers vergeleken met die van civielrechtelijke crisisplaatsingen. De kenmerken van de crisisgeplaatste jeugdigen staan in een afzonderlijk verslag (De ernst van een civiele crisisplaatsing, 2006).

3.1 Algemene kenmerken

De groep doorstromers bestaat bijna alleen uit jongens (97%). Er zijn

Tabel 1: Leeftijdsverdeling van de doorstromers bij start begeleiding door Bureau Jeugdzorg en op het moment dat ze op de Toplijst komen (in %, N=112)

Leeftijd doorstromers	Start begeleiding BJZ* (N=112) %	Aanvang Toplijst* (N=112) %
11 jaar of jonger	5	–
12 jaar	5	–
13 jaar	7	5
14 jaar	18	9
15 jaar	32	20
16 jaar	27	30
17 jaar	6	38
onbekend	1	–

* door afronding is het totaal hoger dan 100%

slechts 3 meisjes. Vanwege het lage aandeel meisjes is het niet zinvol om na te gaan of er verschillen zijn tussen beide geslachten.

Alle jeugdigen zijn tussen de 13 en 17 jaar als ze op de Toplijst geplaatst worden. Gemiddeld zijn ze 15,9 jaar. Omdat ze op dat moment al een aantal delicten hebben gepleegd, zijn de meeste jongeren dan al bekend in de jeugdzorg. Bij de start van de begeleiding door BJZ zijn ze gemiddeld 14,4 jaar oud. Dit betekent dat ze gemiddeld 1,5 jaar cliënt zijn van Bureau Jeugdzorg. De groep is echter heel gevarieerd. Een deel van de jongeren komt pas in aanraking met Bureau Jeugdzorg nadat de kinderrechter een strafrechtelijke maatregel heeft opgelegd. Bij andere jeugdigen is een civielrechtelijke maatregel, b.v. een ondertoezichtstelling, uitgesproken, waardoor ze begeleid worden door Bureau Jeugdzorg. Deze maatregel kan al lange tijd geleden uitgesproken zijn, waardoor het mogelijk is dat de jeugdigen al 10 jaar te maken hebben met de jeugdzorg.

Het aantal allochtone jongeren onder de doorstromers is oververtegenwoordigd. Drie op de vijf jongeren is in een ander land dan Nederland geboren. Bij de ouders is dit percentage nog hoger. Van de jeugdigen is 39% in Nederland geboren, van de vaders is dit 28% en van de moeders 33%. In een kwart van de situaties zijn ze alledrie in Nederland geboren (zie tabel 2).

Binnen de groep doorstromers bevinden zich relatief veel jeugdigen met een Marokkaanse achtergrond (21%), maar ook veel Turkse jongeren (10%) en jeugdigen met een overig niet-westerse achtergrond. Bij de laatstgenoemde groep gaat het vaak om vluchtelingen.

Tabel 2: Geboorteland van de ouders en de jeugdige en etnische achtergrond van de groep doorstromers (in %, N=112)

Etnische achtergrond	Geb. land Vader*	Geb. land Moeder*	Geb. land jeugdige*	Etn. achtergrond jeugdige*
	%	%	%	%
Nederland	28	33	39	25
Suriname	9	12	9	11
Antillen	9	5	5	5
Turkije	13	10	10	10
Marokko	23	22	21	21
Overig Westers	3	4	4	3
Overig niet-Westers	13	11	9	9
Gemengde achtergrond	-	-	-	13
Onbekend	4	4	4	4

* door afronding is het totaalpercentage hoger dan 100.

3.2 Kader van de begeleiding

Het grootste deel van de doorstromers (74%) wordt begeleid op grond van een uitspraak van de kinderrechter voor hulp en steun van de jeugdige. Bij een vijfde (21%) heeft de Raad voor de Kinderbescherming een opdracht voor toezicht en begeleiding gegeven.

Bij ruim een kwart (28%) is een civielrechtelijke maatregel uitgesproken. De meeste van deze jeugdigen (26%) zijn onder toezicht gesteld en bij 2% is een voorlopige ondertoezichtstelling uitgesproken. Iets minder dan de helft (46%) is in een justitiële jeugdinrichting geplaatst. Het grootste deel van deze jeugdigen (61%) verblijft in Teylingereind in Sassenheim. De overige 20 jeugdigen zitten verspreid over 10 andere justitiële inrichtingen in het Nederland.

3.3 Leefsituatie

Opvoedingssituatie

Bijna alle jeugdige doorstromers (91%) wonen voorafgaand aan de begeleiding door BJZ thuis (zie tabel 9 in paragraaf 4.3). Een derde deel woont bij beide ouders (34%). Ruim de helft woont bij de moeder en eventueel de nieuwe partner van moeder (52%). Een klein deel (5%) woont bij vader en eventueel nieuwe partner.

Het grootste deel van de doorstromers (92%) komt uit een gezin met meer kinderen. Slechts 8% is enig kind.

Problemen in de thuissituatie

Bij de jeugdigen uit het onderzoek spelen de nodige problemen in de thuissituatie. Bij 94% van de doorstromers is sprake van een of meer problemen in de thuissituatie. Gemiddeld ligt het aantal verschillende problemen in de thuissituatie bij doorstromers op 3,3. Met name psychische problemen van (een van) de ouders, maar ook ziekte, financiële proble-

Tabel 3: Problemen van vader, moeder of anderen in de thuissituatie van doorstromers (in %, N=112)

Soort problematiek	Moeder %	Vader %	Ander %	Totaal %
Ziekte	26	14	4	37
Financiële problemen	27	23	2	41
Risikant middelengebruik	4	14	5	21
Overige verslaving	2	7	3	12
Werk(loosheid)	31	24	1	39
Huisvesting	17	12	5	24
Criminaliteit	2	13	16	27
Psychische problemen	51	19	6	58
Overige problemen	62	38	13	71

men, problemen met werk en/of huisvesting komen regelmatig voor. In de laatste kolom van tabel 3 is aangegeven welk percentage van de doorstromers in het onderzoek te maken heeft met de genoemde problemen in de thuissituatie.

Naast de genoemde problemen uit tabel 3 is er ook vaak sprake van overbelasting in de opvoeding, namelijk bij 63% van de jeugdigen.

3.4 Gezinsrelaties en sociale relaties

In de dossiers is nagegaan of er een vorm van mishandeling van de jeugdige genoemd is. Mishandeling van de jeugdige wordt in een ongeveer een derde van de dossiers (32%) vermeld. Een vijfde van de jeugdigen is (ooit) fysiek mishandeld (22%), 18% is emotioneel mishandeld en 2% is seksueel misbruikt.

Veel ouders van de doorstromers kampen met relatieproblemen. Het gaat dan om problemen tussen de ouders onderling of problemen met een nieuwe partner. Dit geldt voor 59% van de moeders en 50% van de vaders van de doorstromers.

De meerderheid van de jeugdigen (71%) heeft zelf ook relatieproblemen met hun ouders. Tweederde (67%) van de doorstromers heeft problemen met hun moeder en 57% met hun vader.

3.5 Gedrag jeugdigen

Alle jeugdigen hebben externaliserende problemen. Het aantal verschillende problemen per jongere varieert van 1 tot 10 en is gemiddeld 4,4. In tabel 4 is aangegeven welke externaliserende problemen bij de doorstromers voorkomen. Het typerende van doorstromers is dat ze delicten hebben gepleegd. Hierop zijn ze immers voor de Toplijst geselecteerd. Agressief en oppositioneel gedrag en risicovol middelengebruik komen eveneens frequent voor onder deze groep jeugdigen. Seksueel grensover-

Tabel 4: Aard externaliserende problematiek onder doorstromers
(in %, N=112)

Externaliserende problematiek	doorstromers (N=112) %
Plegen van delicten	99
Agressief gedrag	75
Oppositieel gedrag	45
Risicovol middelengebruik	51
Antisociaal gedrag	30
Aandachtstekortstoornissen	24
Weglopen	18
Seksueel grensoverschrijdend gedrag	11
(Vermoeden van) prostitutie	3

schrijdend gedrag en (het vermoeden van) prostitutie komen relatief weinig voor. Wellicht heeft dit te maken met het feit dat doorstromers bijna altijd jongens zijn, terwijl dit soort problemen met name onder meisjes voorkomt.

3.6 Lichamelijke en geestelijke gezondheid

Naast externaliserende problemen heeft ook bijna de helft van de jeugdigen internaliserende problemen (46%). Meestal gaat het om maximaal één probleem (gemiddeld 0,75 probleem). Hierbij gaat het om heel diverse problemen, zoals bedplassen, eet- of slaapproblemen, loyaliteitsconflicten, problemen met de verwerking van de scheiding van de ouders en vluchtelingenproblematiek. Soms gaat het om depressieve uitingen, zelfbeschadiging of suïcide en psychiatrische problemen (autistische stoornis, dwanggedachten, posttraumatische stressstoornis, zie tabel 5).

Tabel 5: Aard internaliserende problematiek onder doorstromers (in %, N=112)	
Internaliserende problematiek	doorstromers (N=112) %
Depressiviteit	11
Zelfbeschadiging	2
Psychiatrische problematiek	3
Overige problemen	48

Bij ruim de helft van de doorstromers (52%) in dit onderzoek is een persoonlijkheidsonderzoek uitgevoerd, waardoor in ieder geval informatie over de problematiek beschikbaar is. De diverse diagnoses zijn samengevoegd tot een aantal categorieën. Bij doorstromers komt een scala aan problemen voor, zowel op het gebied van de ontwikkeling, sociale, cognitieve, emotionele problemen als algemene gedragsproblemen (zie tabel 14 in 4.6). De diagnose heeft relatief vaak te maken met spanningsregulatie (behoefte aan spanning en de moeite om dit in de hand te houden), cognitieve beperkingen en ongemotiveerdheid voor veranderingen.

Lichamelijke problemen komen bij bijna een derde van de jeugdige doorstromers (31%) voor.

3.7 School en werk

Bijna eenderde (30%) van alle doorstromers heeft geen dagbesteding. Bijna tweederde van de doorstromers gaat naar school. Dit verloopt echter niet altijd zonder problemen.

Het percentage jeugdigen met problemen op school is hoog, namelijk 86%. Van een groot deel van de jeugdigen staat in het dossier vermeld dat ze regelmatig hebben gespijbeld (71%). Van ruim een kwart van de jeugdigen (28%) is bekend dat ze intelligentieproblemen hebben.

3.8 Aanvang problemen

In de dossiers is nagegaan vanaf welk moment de problemen zich voordoen. Bij slechts een klein deel van de doorstromers beginnen de problemen al heel jonge leeftijd (zie tabel 6). Bij 4% is dit op 3-5 jarige leeftijd en bij een derde op de basisschool. Bij ruim de helft van de doorstromers (59%) beginnen de problemen pas op de middelbare school.

Tabel 6: Moment waarop problemen zich voor het eerst voordeden onder doorstromers (in %, N=112)	
Periode waarin het eerst problemen voorkomen	doorstromers (N=112) %
3-5 jarige leeftijd	4
Lagere school	36
Middelbare school	59
Onbekend	2

3.9 Voorgaande hulpverlening

Tweederde van de jeugdigen (67%) heeft voor de huidige begeleiding door BJZ al eerder hulp gehad. Ambulante hulp is het vaakst verleend, namelijk aan 63% van de jeugdigen. Daarna komt dagbehandeling (37%) en residentiele zorg (27%). Slechts een heel klein deel (4%) heeft in een pleeggezin gezeten (zie tabel 17 in 4.9).

4. Vergelijking doorstromers en civielrechtelijke crisisplaatsingen

In het voorgaande hoofdstuk zijn de kenmerken van de groep doorstromers beschreven. In dit hoofdstuk worden deze vergeleken met die van de jeugdigen die op grond van een civielrechtelijke maatregel in een JJI zijn geplaatst. De verwachting was dat de problematiek van beide groepen grote overeenkomsten vertoont.

4.1 Algemene kenmerken

Een groot verschil tussen doorstromers en crisisplaatsingen is de verdeling van geslacht. Doorstromers zijn bijna allemaal jongens (97%). Onder de crisisplaatsingen komen juist meer meisjes dan jongens voor (61% resp. 39%). In 2.4 is aangegeven hoe nagegaan is of verschillen tussen beide groepen aan het geslacht van de jeugdige te wijten zijn.

De groep doorstromers en de groep crisisplaatsingen doorlopen een verschillend traject binnen de jeugdzorg. Het is lastig de leeftijden te vergelijken, omdat het altijd gaat om de leeftijd op een bepaald moment. Bij beide groepen is er echter een moment dat de situatie zodanig is dat extra hulp nodig is. Bij de doorstromers is dat het moment dat ze op de Toplijst terecht komen. Bij de crisisplaatsingen is dit het moment dat ze in een JJI geplaatst worden. In beide groepen is op dat moment meer dan de helft van de jongeren 15 jaar of ouder (zie tabel 7). Onder de crisisplaatsingen bevinden zich iets meer jeugdigen die dan 14 jaar of jonger zijn. De doorstromers op de Toplijst blijken gemiddeld echter een jaar ouder te zijn dan de jeugdigen die op moment van crisis in een JJI geplaatst worden (15,9 jaar respectievelijk 14,9 jaar).

Het aantal allochtone jongeren onder de doorstromers is oververtegenwoordigd. Vergeleken met de jeugdigen die via een civielrechtelijke maatregel in een JJI verblijven is het percentage jeugdigen met een andere dan Nederlandse etnische achtergrond hoog, namelijk 70% tegenover 51%

Tabel 7: Leeftijdsverdeling van de doorstromers op moment dat ze op de toplijst komen (in %, N=112) en crisisplaatsingen op moment dat ze in JJI geplaatst worden (in %, N=124).

Leeftijd doorstromers	doorstromers* (N=112) %*	crisisplaatsingen * (N=124) %
12 jaar of jonger	–	6
13 jaar	5	13
14 jaar	9	18
15 jaar	20	23
16 jaar	30	27
17 jaar	38	14

* door afronding is het totaal hoger dan 100%

($\chi^2= 23,5$; $p=0,00$; $df=8$).

In tabel 8 (zie volgende pagina) is aangegeven hoe de verdeling van etnische achtergrond onder beide groepen jeugdigen is. De percentages in kolom 3 en 5 hebben alleen betrekking op de groep allochtonen (dus zonder jeugdigen met Nederlandse achtergrond).

Onder de crisisplaatsingen met allochtone achtergrond lijken relatief veel jeugdigen met een gemengde etnische achtergrond voor te komen. Het verschil is echter niet significant.

Verder zijn er geen Surinaamse jongens die op grond van een crisis in een JJI geplaatst zijn.

Tabel 8: Etnische achtergrond van doorstromers (in %, N=112) en crisisplaatsingen (in %, N=124)

Etnische achtergrond	doorstromers*		crisisplaatsingen*	
	% van hele groep (N=112)	% van groep allochtonen** (N=80)	% van hele groep (N=124)	% van groep allochtonen** (N=63)
Nederland	25	-	49	-
Suriname	11	15	9	18
Antillen	5	8	4	8
Turkije	10	14	4	8
Marokko	21	30	13	25
Overig Westers	3	4	2	3
Overig niet-Westers	9	13	3	6
Gemengde achtergrond	13	18	16	32
Onbekend	4	-	-	-

* door afronding is het totaalpercentage hoger dan 100.
 ** exclusief jeugdigen met Nederlandse achtergrond

4.2 Kader van de begeleiding

Kenmerkend voor de groep crisisplaatsingen is dat voor allen een civielrechtelijke maatregel is uitgesproken en dat ze allen in een justitiële jeugdinrichting verblijven. Dit geldt slechts voor een deel van de doorstromers. Bij deze groep is juist vaker een strafrechtelijke maatregel uitgesproken. Een kwart van de jeugdigen (26%) is onder toezicht gesteld en bij 2% is een voorlopige ondertoezichtstelling uitgesproken. Iets minder dan de helft (46%) is in een justitiële jeugdinrichting geplaatst. Het grootste deel van deze jeugdige doorstromers (61%) verblijft in Teylingereind in Sassenheim. De jeugdigen in een crisissituatie zitten veel meer verspreid over de justitiële inrichtingen in Nederland.

4.3 Leefsituatie

Opvoedingssituatie

Doorstromers wonen voorafgaand aan de begeleiding door BJZ vaker thuis bij (een van) hun ouders dan crisisgeplaatste jeugdigen ($\chi^2= 62,8; p=0,00; df=7$). Crisisgeplaatste jeugdigen daarentegen verblijven voorafgaand aan de plaatsing vaker dan doorstromers in een residentiële setting of zijn dakloos. Dit resultaat komt overeen met de gegevens uit een landelijk onderzoek (Boendermaker e.a., 2005). Hierin is de groep crisisplaatsingen vergeleken met een groep veelplegers en de zgn. ‘omzettingen’. Dit zijn jeugdigen, waarbij het verblijf in een JJI verlengd wordt en de strafrechtelijke maatregel is omgezet in een civielrechtelijke. Ook in het landelijk onderzoek komt naar voren dat veelplegers (en omzettingen) voorafgaand aan de plaatsing in JJI vaker thuis wonen, terwijl crisisplaatsingen dan vaker in een residentiële setting verblijven of dakloos zijn.

Tabel 9: De opvoedingssituatie van doorstromers (in %, N=112) en crisisplaatsingen voorafgaand aan begeleiding respectievelijk plaatsing (in %, N=124)

Opvoedingssituatie jeugdige	doorstromers* (N=112) %	crisisplaatsingen* (N=124) %
Thuis bij beide ouders	34	15
Thuis bij moeder en evt. partner	52	25
Thuis bij vader en evt. partner	5	5
Thuis met iemand anders	1	2
Residentiële setting	7	32
Dakloos	-	20
Pleeggezin	1	2
Onbekend	1	-

* door afronding is het totaalpercentage hoger dan 100.

Slechts 8% van de doorstromers is enig kind. Bij de crisisplaatsingen is het percentage ‘enige’ kinderen significant hoger, namelijk 23% ($\chi^2= 34,3$; $p=0,00$; $df=2$)

Tabel 10: Problemen van vader, moeder of anderen in de thuissituatie van doorstromers (in %, N=112) en van crisisplaatsingen (in %, N=124)

Soort problematiek	doorstromers (N=112) %	crisisplaatsingen (N=124) %
Ziekte, medicijngebruik	37	43
Financiële problemen	41	32
Risikant middelengebruik	21	33*
Overige verslaving	12	3
Werk(loosheid)	39	32
Huisvesting	24	17
Criminaliteit	27	23
Psychische problemen	58*	25
Overige problemen	71*	40
* $p \leq 0,05$		

Problemen in de thuissituatie

In tabel 10 is aangegeven welk percentage van de doorstromers en crisisplaatsingen in beide onderzoeken te maken heeft met problemen in de thuissituatie. Hieruit blijkt dat de problemen zich bij beide groepen frequent voordoen. De verschillen in percentages zijn niet zo groot. Psychische en overige problemen thuis komen echter veel vaker bij doorstromers voor ($\chi^2=26,6$; $p=0,00$; $df=1$ resp. $\chi^2= 24,9$; $p=0,00$; $df=2$). In de thuissituaties van crisisgeplaatste jeugdigen worden daarentegen vaker verslavende middelen gebruikt ($\chi^2=8,3$; $p=0,02$; $df=2$).

Bij doorstromers komen er gemiddeld meer problemen thuis voor dan bij crisisplaatsingen, namelijk 3,3 tegenover 2,2 ($p=0,00$; $F=17,7$). Hoewel het

gemiddeld aantal problemen thuis hoger is bij de doorstromers, is er in deze gezinnen minder vaak sprake van overbelasting in de opvoeding dan bij crisisplaatsingen (63% tegenover 78%, $\chi^2= 25,7$; $p=0,00$; $df=8$).

4.4 Gezinsrelaties en sociale relaties

Mishandeling van de jeugdige komt in beide groepen even vaak voor. Dit geldt zowel voor het totaal percentage jeugdigen dat met een vorm van mishandeling te maken heeft als voor de afzonderlijke typen mishandeling.

Relatieproblemen van de ouders komen veelvuldig voor. Meer dan de helft van de moeders én de vaders heeft hiermee te kampen. Dit geldt voor 59% van de moeders en 50% van de vaders van de doorstromers. Dit zijn weliswaar hoge percentages, maar onder de ouders van de groep crisisplaatsingen zijn de percentages van ouders met problemen nog hoger dan bij de doorstromers. In deze laatste groep heeft 70% van de moeders en 63% van de vaders relatieproblemen. Deze hoge percentages zijn met name te wijten aan de ouders van meisjes. Wanneer alleen de situaties van ouders van jongens vergeleken worden, is er geen significant verschil.

De meerderheid van de jeugdigen heeft zelf ook relatieproblemen met hun ouders. Ook hiervoor geldt dat onder de crisisplaatsingen meer jongeren met deze problemen te maken hebben dan onder de doorstromers

Tabel 11: Relatieproblemen van ouders en jeugdigen onder de doorstromers (in %, N=112) en crisisplaatsingen (in %, N=124)

Relatieproblemen	doorstromers (N=112) %	crisisplaatsingen (N=124) %
Moeder	59	70
Vader	50	63
Jeugdige en moeder	67	89
Jeugdige en vader	57	77

(zie tabel 11). Zowel in hun relatie met hun moeder ($\chi^2= 23,5$; $p=0,00$; $df=3$) als met hun vader ($\chi^2= 25,4$; $p=0,00$; $df=3$) zijn er vaker problemen. In dit geval zijn de verschillen niet te verklaren door het geslacht van de jeugdigen. Bij de crisisplaatsingen hebben zowel de jongens als de meisjes vaak problemen in de relatie met hun ouders.

4.5 Gedrag jeugdigen

Alle jeugdigen uit beide groepen hebben externaliserende problemen. Bovendien komen de problemen veelvuldig voor. Het gemiddelde aantal problemen onder de doorstromers (4,4) is iets lager dan dat onder de crisisplaatsingen, namelijk 5 ($p=0,01$; $F= 7,7$).

Tabel 12: Aard externaliserende problematiek onder mannelijke doorstromers (in %, N=109) en crisisplaatsingen (N=48)

Externaliserende problematiek	doorstromers (N=109) %	crisisplaatsingen (N=48) %
Plegen van delicten*	99	90
Agressief gedrag	75	75
Oppositieel gedrag*	45	63
Risicovol middelengebruik	51	50
Antisociaal gedrag	29	38
Aandachtstekortstoornissen	24	25
Weglopen*	17	63
Seksueel grensoverschrijdend gedrag	9	19
(Vermoeden van) prostitutie	1	4
* $p \leq 0,05$		

In tabel 12 is aangegeven welke externaliserende problemen bij beide groepen voorkomen. Omdat de aard van de problemen samenhangt met geslacht zijn alleen de percentages voor jongens opgenomen.

Het typerende van doorstromers is dat ze delicten hebben gepleegd. Hierop zijn ze immers voor de Toplijst geselecteerd. Onder de crisisgeplaatsten komt dit iets minder voor, maar toch nog 90% van de jongens maakt zich hieraan schuldig.

Agressief en oppositieel gedrag en risicovol middelengebruik komen ook frequent voor onder beide groepen. Oppositieel gedrag komt frequenter voor onder crisisgeplaatsten dan onder doorstromers. Ditzelfde geldt voor weglopen. Dit komt overeen met gegevens uit een landelijk onderzoek, waarin dezelfde groepen jeugdigen vergeleken worden als in dit onderzoek (Boendermaker e.a., 2005). Uit het landelijk onderzoek blijkt dat onder de groep crisisplaatsingen oppositieel-opstandig gedrag en weglopen vaker voorkomen.

Seksueel grensoverschrijdend gedrag en prostitutie komen relatief weinig voor onder de jongens. Dit zijn problemen die zich meer bij de meisjes voordoen (Berben, 2005).

4.6 Lichamelijke en geestelijke gezondheid

Naast externaliserende problemen heeft ook bijna de helft van de jeugdigen internaliserende problemen: 46% van de doorstromers en 47% van de crisisplaatsingen. Het gaat om depressieve uitingen, zelfbeschadiging of suïcide en psychiatrische problemen (autistische stoornis, dwanggedachten, posttraumatische stressstoornis, zie tabel 13). Deze komen significant vaker voor onder crisisplaatsingen dan onder doorstromers. Onder doorstromers komen vaak andere internaliserende problemen voor, zoals bedplassen, eet- of slaapproblemen, loyaliteitsconflicten, problemen met de verwerking van de scheiding van de ouders en vluchtelingenproblematiek.

Het aantal internaliserende problemen is laag. Zowel doorstromers als crisisgeplaatsten hebben gemiddeld minder dan een internaliserend probleem (0,75 resp. 0,96).

Tabel 13: Aard internaliserende problematiek onder doorstromers (in %, N=112) en crisisplaatsingen (N=124)

Internaliserende problematiek	doorstromers (N=112) %	crisisplaatsingen (N=124) %
Depressiviteit*	11	23
Zelfbeschadiging*	2	24
Psychiatrische problematiek*	3	10
Overige problemen*	48	31
* $p \leq 0,05$		

Bij ruim de helft van de doorstromers (52%) in dit onderzoek is een persoonlijkheidsonderzoek uitgevoerd. Bij de crisisplaatsingen is dit bij 64% van de jeugdigen. De rapportage is echter heel wisselend. De problemen worden op verschillende manieren benoemd. De diverse diagnoses zijn samengevoegd tot een aantal categorieën. Deze staan in tabel 14 vermeld.

Bij de crisisplaatsingen ligt de nadruk, voor zover bekend, op sociaal-emotionele problemen en gedragsproblemen. Bij doorstromers worden deze diagnoses ook gesteld. Daarnaast heeft de diagnose ook vaak te maken met spanningsregulatie (behoefte aan spanning en de moeite om dit in de hand te houden), cognitieve beperkingen en ongemotiveerdheid voor veranderingen. Bij crisisplaatsingen worden deze typen problemen niet of nauwelijks genoemd.

Lichamelijke problemen komen bij de jeugdige doorstromers vaker voor dan bij de crisisplaatsingen, namelijk 31% tegenover 22% ($\chi^2= 8,9$; $p=0,01$; $df=2$).

Tabel 14: Diagnose problematiek van doorstromers (in %, N=112) en crisisplaatsingen (N=124)

Diagnose	doorstromers (N=112) %	crisisplaatsingen (N=124) %
Ontwikkelingsproblemen	7	5
Sociaal-emotionele problemen	9	15
ADHD	5	7
Gedragsproblemen	8	10
Spanningsregulatie	11	0
Sociale beperkingen	5	0
Cognitieve beperkingen	12	2
Identiteitsproblemen	3	0
Ongemotiveerd	10	2
Psychiatrische problematiek	5	7
Loyaliteitsconflict	3	2

4.7 School en werk

Van de doorstromers gaat een groter deel naar school dan van de crisisgeplaatsten ($\chi^2= 48,3$; $p=0,00$; $df=4$; zie tabel 15). Wanneer alleen de jongens van beide groepen vergeleken worden zijn de verschillen nog groter. Van de crisisgeplaatste jongens gaat slechts 13 % naar school (N=48) tegenover 65% (N=109) van de mannelijke doorstromers ($\chi^2= 42,7$; $p=0,00$; $df=4$).

Bijna een derde van alle doorstromers heeft geen dagbesteding. Dat is weliswaar minder vaak dan bij crisisplaatsingen, maar toch wel verontrend.

In beide groepen heeft, voor zover bekend, ongeveer een kwart van de jeugdigen intelligentieproblemen. Bij de doorstromers is dit bij een iets groter percentage van de jeugdigen bekend dan bij de crisisplaatsingen, namelijk bij 96% (N=112) tegenover 81% (N=124).

Tabel 15: Dagbesteding doorstromers en crisisplaatsingen (in %, N=124)		
Dagbesteding	doorstromers (N=112) %	crisisplaatsingen* (N=124) %
School	64	23
Andere dagbesteding**	6	11
Geen dagbesteding	30	57
Onbekend	-	10

* door afronding is het totaalpercentage hoger dan 100.
** 1% van de crisisplaatsingen heeft werk.

Het percentage jeugdigen met problemen op school is in beide groepen hoog. Onder de doorstromers komen deze problemen echter nog frequenter voor dan onder de crisisplaatsingen, namelijk bij 86% tegenover 65% van de jeugdigen ($\chi^2= 39,6$; $p=0,00$; $df=2$). Het percentage jeugdigen dat regelmatig spijbelt is in beide groepen even hoog, namelijk 71%.

4.8 Aanvang problemen

In de dossiers is nagegaan vanaf welk moment de problemen zich voordoen. Bij ruim de helft van de doorstromers beginnen de problemen op de middelbare school en bij een derde op de basisschool (zie tabel 16). Bij slechts een klein deel van de doorstromers beginnen de problemen al op 3-5 jarige leeftijd, namelijk 4%. Bij de crisisgeplaatsten beginnen de problemen veel vaker al op jonge leeftijd, namelijk bij 21% van de jeugdigen ($\chi^2= 20,0$; $p=0,00$; $df=3$). Voor de jongens geldt dit zelfs voor 33% van de crisisplaatsingen.

Tabel 16: Moment waarop problemen zich voor het eerst voordeden onder doorstromers en crisisplaatsingen		
Periode waarin het eerst problemen voorkomen *	doorstromers (N=112) %	crisisplaatsingen* (N=124) %
3-5 jarige leeftijd	4	21
Lagere school	36	36
Middelbare school	59	39
Onbekend	2	4

* $\chi^2= 20,0$; $p=0,00$; $df=3$)

4.9 Voorgaande hulpverlening

Een groot deel van de jeugdigen uit beide groepen heeft voor de huidige begeleiding door BJZ al eerder hulp gehad. Bij de doorstromers is dit bij 67% van de jeugdigen. Dit is in minder gevallen dan bij crisisplaatsingen. Binnen deze groep jeugdigen heeft bijna iedereen (98%) al eerder hulp gehad.

Tabel 17: Soort voorgaande hulpverlening aan doorstromers (in %, N=112) en crisisplaatsingen (in %, N=124)		
Type voorgaande hulp	doorstromers (N=112) %	crisisplaatsingen* (N=124) %
Ambulante hulp*	63	98
Dagbehandeling*	37	21
Pleegzorg*	4	12
Residentiële zorg*	27	78

* $p \leq 0,05$

In tabel 17 is aangegeven welke hulp doorstromers en crisisplaatsingen voorafgaand hebben gehad. Doorstromers hebben vaker dagbehandeling gehad dan crisisgeplaatste jeugdigen. Crisisgeplaatsten hebben veel vaker dan doorstromers de andere vormen van zorg gehad. Dit geldt met name voor de ambulante hulp en residentiële zorg. Voor pleegzorg zijn de percentages niet zo hoog. Voor de jongens is dit verschil (in pleegzorg) niet significant.

5. Samenvatting en conclusies

In dit verslag zijn de resultaten beschreven van een dossieronderzoek naar de kenmerken van 112 doorstromers. Deze jeugdigen staan op de Toplijst in de regio Haaglanden over de periode oktober 2004 tot april 2005. De verwachting was dat hun problematiek gelijkenis vertoont met die van crisisgeplaatste jeugdigen die op grond van een civielrechtelijke maatregel in een JJI verblijven. Om deze reden zijn de kenmerken van beide groepen vergeleken.

5.1 Kenmerken doorstromers

Uit het dossieronderzoek komt het volgende beeld van doorstromers naar voren. Het zijn jeugdigen die worden begeleid op grond van een uitspraak van de kinderrechter voor hulp en steun aan de jeugdige (65%) of in opdracht van de Raad voor de Kinderbescherming voor toezicht en begeleiding (20%). Iets minder dan de helft van de jeugdigen verblijft tijdens de begeleiding in een justitiële jeugdinrichting.

Het gaat bijna alleen om jongens. Er bevinden zich slechts drie meisjes in de groep. De gemiddelde leeftijd op het moment dat de begeleiding van Bureau Jeugdzorg start is 14,4 jaar. Het percentage allochtonen (75%) is erg hoog.

Voorafgaand aan de begeleiding verblijven de meeste jeugdigen thuis bij (een van de) ouders. De meeste jeugdigen hebben broertjes en/of zussen. In de thuissituatie doen zich de nodige problemen voor o.a. financiën, huisvesting, werk ouders. Opvallend is het hoge percentage psychische problemen onder de ouders. Er is vaak sprake van overbelasting in de opvoeding. Ruim de helft van de ouders heeft relatieproblemen. In meer dan tweederde van de gevallen zijn er problemen tussen de jeugdige en een of beide ouders.

De meerderheid van de jeugdigen (60%) gaat wel naar school, maar bijna een derde heeft geen dagbesteding. Ruim een kwart (28%) heeft problemen met de intelligentie (wellicht een licht verstandelijke handicap). Typerend zijn de problemen op school: 86% van de doorstromers kampt

hiermee. Spijbelen komt ook onder het grootste deel van de groep (71%) voor.

Alle jeugdigen hebben externaliserende problemen. Hierbij gaat het vaak om het plegen van delicten, agressief en oppositioneel gedrag en het gebruik van middelen. Gemiddeld zijn dit er 4,4. Internaliserende problemen komen bij bijna de helft van de jeugdigen voor. Meestal gaat het dan om maximaal één probleem, zoals slaapproblemen, problemen met de scheiding van de ouders of vluchtelingenproblematiek. Daarnaast heeft bijna een derde deel van de jeugdigen ook lichamelijke problemen.

De problemen van de groep jeugdigen beginnen meestal (pas) op de middelbare school of al op de basisschool. Voor de huidige begeleiding heeft tweederde van de groep al eerder hulp gehad. Vaak gaat het om ambulante hulp of dagbehandeling. Residentiële zorg of pleegzorg is niet zo vaak al verleend aan deze groep jeugdigen.

5.2 Vergelijking doorstromers en crisisplaatsingen

In vergelijking met de crisisgeplaatste jeugdigen die op grond van een civielrechtelijke maatregel in een justitiële jeugdinrichting verblijven, gaat het bij de doorstromers grotendeels om dezelfde problematiek. Het verschil zit met name in de ernst van de problematiek en de draagkracht van de ouders of steun uit de thuissituatie.

Het gaat bij beide groepen om dezelfde problemen, maar bij crisisgeplaatsten komen de problemen op bijna alle gebieden frequenter voor. De problemen beginnen bij crisisgeplaatste jeugdigen vaak al op jongere leeftijd (3-5 jaar). Veel jeugdigen hebben naast externaliserende problemen ook nog internaliserende problemen. Bij crisisplaatsingen komen depressie en psychiatrische problematiek vaker voor dan bij de doorstromers. Bij doorstromers gaat het vaker (ook) om problemen op school dan bij de crisisplaatsingen.

In de thuissituatie van de crisisgeplaatsten zijn er gemiddeld minder (praktische) problemen dan in die van doorstromers. Ook psychische pro-

blemen van de ouders komen minder vaak voor dan bij de doorstromers. Daarentegen ervaren veel meer ouders van crisisgeplaatsten dan van doorstromers de opvoeding als een overbelasting, waardoor hun kind niet thuis kan blijven.

Omdat de problemen bij veel crisisgeplaatsten op jonge leeftijd beginnen, is de situatie vaak al erg geëscaleerd, wanneer ze op 15 jarige leeftijd in een JJI geplaatst worden. Veel van deze jeugdigen hebben dan al in een ander tehuis gezeten of ze zijn dakloos. De meeste hebben dan minstens een keer ambulante hulp gehad.

Voor de doorstromers geldt dit in mindere mate. Zij hebben minder vaak al eerder hulp gehad. Meestal gaat het dan om ambulante hulp of dagbehandeling, terwijl bij de crisisplaatsingen naast de ambulante zorg ook vaker pleegzorg en residentiële zorg verleend is.

Doorstromers verblijven voorafgaand aan de begeleiding door BIZ bijna allemaal bij de ouders. Dit geldt voor minder dan de helft van de crisisplaatsingen.

Mogelijk hebben de ouders van doorstromers iets meer rek, waardoor de situatie (thuis) beter houdbaar is. Het kan ook zijn dat de gezinnen gemiddeld groter zijn en dat broers en zussen een deel van de problemen opvangen. Doorstromers zijn minder vaak enig kind dan crisisgeplaatste jeugdigen. Dat meer doorstromers dan crisisgeplaatsten thuis wonen, kan ook veroorzaakt worden door het grote percentage allochtone doorstromers. Allochtone ouders willen over het algemeen de problemen langer zelf oplossen in hun eigen huis.

6. Aanbevelingen

In dit laatste hoofdstuk staat een aantal aanbevelingen op grond van de resultaten. De eerste aanbeveling heeft betrekking op het gehanteerde instrument voor doelgroeponderzoek binnen de Bureaus Jeugdzorg Haaglanden en Zuid-Holland. De overige aanbevelingen hebben te maken met de inhoud en organisatie van de zorg, die voor beide doelgroepen gepast is.

6.1 Instrument doelgroepbeschrijving

In het dossieronderzoek is een checklist gebruikt die oorspronkelijk voor het onderzoek naar crisisplaatsingen ontwikkeld is. Dit onderzoeksinstrument blijkt goed bruikbaar voor de beschrijving van beide doelgroepen. Slechts op enkele details was aanpassing nodig. Het zal ook goed voldoen voor de beschrijving van andere doelgroepen. Aanbevolen wordt om het doelgroeponderzoek uit te breiden, zodat na verloop van tijd inzicht komt in alle jeugdigen die bij Bureau Jeugdzorg terechtkomen.

6.2 Vergelijkbare problematiek

De problematiek van doorstromers vertoont overeenkomsten met die van crisisplaatsingen. Over het algemeen is de problematiek bij crisisplaatsingen ernstiger. In beide groepen gaat het echter om een combinatie van gedragsproblemen, problemen op school en problemen thuis. Ongeveer de helft heeft ook internaliserende (psychische) problemen, een deel heeft een licht verstandelijke handicap en een groot deel heeft al eerder hulp gehad. Dit betekent dat beide groepen jongeren in grote lijnen behoefte aan dezelfde zorg hebben. Bij de ontwikkeling van (nieuw) zorgaanbod kunnen beide groepen jongeren profiteren van dezelfde soort zorg. Omdat de jeugdigen problemen op vele terreinen hebben zijn goede diagnostiek en samenhang in de zorg van groot belang. Gezien de hoeveelheid informatie die er al over de meeste jeugdigen is, moet diagnostiek

alleen ter verheldering of aanvulling uitgevoerd worden. Aandachtspunt is dat ongeveer een kwart van de jeugdigen een licht verstandelijke handicap heeft. Bij het aanbieden van zorg moet met hun beperking rekening gehouden worden.

Voor de samenhang en afstemming in de zorg zijn goede afspraken tussen ketenpartners nodig. In de samenwerking met ketenpartners kunnen de resultaten in dit verslag de basis vormen voor de uitwerking van de verschillende vormen van zorg, waar behoefte aan is.

6.3 Samenwerking met school

Zoals reeds vermeld hebben beide doelgroepen te maken met een combinatie van een aantal problemen. Opvallend is echter het grote percentage doorstromers dat problemen op school heeft. Bureau Jeugdzorg hecht veel waarde aan de samenwerking met scholen. Het heeft daartoe samenwerkingsafspraken gemaakt met alle scholen voor voortgezet onderwijs in de regio. Voor de signalering van de problematiek en de samenhang in de zorg aan deze groep is school dus een extra belangrijke partner.

6.4 Cliëntgerichte zorg

Het feit dat veel jongeren al eerder hulp hebben gehad, maakt het nodig goed na te gaan of de (nieuwe) zorg aansluit bij de behoeften van de jeugdigen. Bij een deel van de doorstromers wordt in het persoonlijkheidsonderzoek aangegeven dat ze niet gemotiveerd zijn voor hulp. Bij de crisisgeplaatste jeugdigen staat dit niet zo expliciet beschreven. De vraag is echter of zij na hun, meestal langdurige, hulpverleningstraject nog wel gemotiveerd zijn voor andere (vervolg)hulp. Zij hebben immers nog steeds (ernstige) problemen. Nieuwe, andere zorg moet dan in ieder geval iets opleveren. Zo blijkt uit gesprekken met crisisgeplaatste jeugdigen (van der Vlugt, & de Jong, 2005), dat vooral jongens er moeite mee hebben om alleen maar te 'praten'. Ze kunnen het gemakkelijkste met een hulpverle-

ner over hun problemen praten, als ze tegelijkertijd actief bezig zijn, b.v. tijdens een potje tafeltennis. Dit geeft de noodzaak aan om vormen van zorg te zoeken of ontwikkelen die jeugdigen motiveren om zich te laten helpen.

6.5 Verschillende zorg voor jongens en meisjes

Gedragsproblemen komen zowel bij alle meisjes als jongens uit de beschreven doelgroepen voor. Hoe deze problemen tot uiting komen, verschilt echter voor jongens en meisjes. Uit het dossieronderzoek onder crisisplaatsingen blijkt dat jongens vaker agressief zijn, delicten plegen en aandachtstekortstoornissen vertonen, terwijl meisjes vaker weglopen, seksueel grensoverschrijdend gedrag vertonen of zich (vermoedelijk) prostitueren. Onder de doorstromers komen problemen rond prostitutie en seksueel grensoverschrijdend gedrag dan ook veel minder voor dan bij de crisisplaatsingen. De groep doorstromers bestaat namelijk bijna geheel uit jongens. Dit betekent, dat beide doelgroepen kunnen profiteren van hetzelfde zorgaanbod, maar dat bij de ontwikkeling van zorg expliciet aandacht besteed moet worden aan het verschil in problematiek tussen jongens en meisjes.

6.6 Deskundigheid culturele achtergrond

Het aandeel allochtone jongeren onder beide groepen is groot. Onder de doorstromers zijn ze zelfs oververtegenwoordigd. Om goede zorg te kunnen bieden is dan ook voldoende kennis nodig van de verschillende culturele achtergronden en deskundigheid in de omgang met allochtone jongeren en gezinnen.

6.7 Gezinsbegeleiding

Opvallend is dat veel doorstromers voor hun begeleiding door Bureau Jeugdzorg thuis verblijven. Crisisgeplaatste jeugdigen verblijven voor hun plaatsing in de JJI vaak niet thuis bij (een van) de ouders. Bij beide groepen

komt complexe gezinsproblematiek voor. Bij een deel van beide groepen jeugdigen is een vorm van gezinsbegeleiding de aangewezen zorg. Recent is er een aantal, gelijksoortige vormen van gezinsbegeleiding uit Amerika in Nederland geïntroduceerd. Deze vormen van zorg, b.v. Multi Systemic therapy (MST), worden aanbevolen of ingezet voor hulp aan jeugdigen met ernstige gedragsproblemen. Uit onderzoek naar de effectiviteit van interventies in een strafrechtelijk kader (Baas, 2005) blijkt dat MST bij jeugdigen met gedragsproblemen en jeugdige delinquenten een positief effect heeft. Het aantal gedragsproblemen daalt en de jeugdigen recidiveren minder. Het gaat hierbij om buitenlands onderzoek. In Nederland is er nog geen effectonderzoek op dit gebied gedaan.

Multi Systemic Therapy heeft in Nederland extra aandacht gekregen in de ontwikkeling van zorg voor civielrechtelijk crisisgeplaatste jeugdigen. Uit het interne dossieronderzoek, dat in dit verslag beschreven is, lijkt echter naar voren te komen dat de mogelijkheden voor zorg in de thuissituatie bij doorstromers groter zijn dan bij crisisplaatsingen. Deze bevinding komt overeen met de conclusie uit een landelijk onderzoek (Boendermaker, 2005). Uit dit landelijk onderzoek blijkt eveneens dat de ouders van jeugdige veelplegers vaker gemotiveerd zijn voor verandering dan die van crisisgeplaatste jeugdigen. Gezinsbegeleiding, zoals MST waarbij samen met de ouders gewerkt wordt aan het gedrag van de jongere, zou dan met name perspectief bieden voor de groep doorstromers en minder voor de crisisplaatsingen.

De groep doorstromers lijkt de meest aangewezen om met MST in Nederland te starten. Advies is om deze vorm van gezinsbegeleiding in een eerste experimentele periode in te zetten voor de zorg aan deze groep. In de eerste periode kan de hulpvorm aan Nederlandse normen aangepast worden. Bijgaand onderzoek kan uitsluitsel geven over het effect van de zorg en de mogelijkheden voor uitbreiding naar andere groepen jeugdigen en hun gezin.

Geraadpleegde bronnen

Boendermaker, L., Eigenraam, K., & Geurts, E. (2004).

Crisisplaatsingen in de opvanginrichtingen, Utrecht, NIZW Jeugd.

Goderie, M., Steketee, M., Mak, J., & Wentink, M. (2004). Samenplaatsing van jongeren in justitiële jeugdinrichtingen. Utrecht, Verwey-Jonker Instituut.

Justitiële jeugdinrichtingen (2002). Brochure, Den Haag, Dienst Justitiële Jeugdinrichtingen.

Kinderrechters in Nederland luiden de noodklok. Manifest. Den Haag, 10 februari 2004

Landelijk rapport crisisplaatsingen JJI's (2005). Utrecht, Inspectie Jeugdzorg.

Vlugt, I. van der, & Jong, I. de (2005). Verkeerde afslag? Eerdere ervaringen met steun en hulp van civielrechtelijk geplaatste jongeren in een JJI. Een praktijkgericht onderzoek. Utrecht, Collegio, Transact.

www.dji.nl

Stichting Bureaus Jeugdzorg
Haaglanden/Zuid-Holland

Colofon

Dit is een uitgave van Stichting Bureaus Jeugdzorg Haaglanden/Zuid-Holland,
Afdeling Onderzoek, Ontwikkeling en Opleiding (O³)

De Horst 4
2592 HA Den Haag
070 - 3004444

Tekst: Emmy Berben
Art Direction: Fred Juist Concepts
Druk: Van Driel

Doorstromers en civiele crisisplaatsingen Twee groepen jeugdigen vergeleken

© 2006, Stichting Bureaus Jeugdzorg Haaglanden/Zuid-Holland

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand of openbaar gemaakt, op welke wijze ook, zonder de uitdrukkelijke, voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

**Stichting Bureaus Jeugdzorg
Haaglanden/Zuid-Holland**